

ETHIEK

Het embryo is het kind van de rekening

Lijden voorkomen, wie wil dat nou niet? Er liggen dan ook nobele motieven ten grondslag aan alle plannen om embryo-onderzoek toe te staan, maar ondertussen wordt er wel een prijs voor betaald.

tekst Theo Boer, beeld Wikicommons

De technieken om menselijk leven te laten ontstaan, maken opnieuw een versnelling door.

Is er voor de geboorte sprake van een mens? Psalm 139 spreekt beeldend over God die de mens al ver voor de geboorte kent. Omdat Simson Nazireeër (een voor God geheiligde) was, mocht zijn moeder al vanaf het begin van de zwangerschap geen wijn en sterke drank meer drinken. Toen de zwangere Maria haar tante Elisabeth bezocht, sprong de ongeboren Johannes op in de moederschoot - uit vreugde over de ontmoeting met zijn toekomstige neefje - en zijn Heer.

Zomaar een paar teksten die aangeven hoe er in de Bijbel over ongeboren leven gedacht wordt. Niet dat men het in de geschiedenis daarover tot achter de komma eens was. Sommigen benadrukten dat iemand vanaf de conceptie al een menselijke ziel

Dat respect voor het ongeboren leven staat in het moderne Nederland van 2016 onder grote druk. Om te beginnen heeft Minister Schippers aangekondigd dat de Niet-Invasieve Prenatale Test (NIPT) binnenkort beschikbaar gaat komen.

NIPT maakt het mogelijk om de gezondheid van een ongeboren kind te testen op basis van het bloed van de moeder, en zonder dat daarbij voor moeder of kind schade ontstaat: geen ongewenste spontane abortussen meer.

Gebruikersgemak

Maar in zekere zin is een ander risico juist groter: vanwege het gebruikersgemak en de weinige risico's is de verwachting dat meer mensen er gebruik van zullen gaan maken dan van de combinatietest. De minister wijst erop dat de test behalve veilig, ook de keuzevrijheid van de moeder (ouders) vergroot.

Ervaringen in Denemarken laten zien waar die keuzevrijheid mogelijk ook in Nederland toe zal leiden: wordt bij NIPT het syndroom van Down geconstateerd, dan wordt er in 95% van de gevallen tot een abortus overgegaan.

Een andere ontwikkeling is het beschikbaar komen van CRISPR/Cas9. Deze techniek, ontwikkeld in China en zeer onlangs ook in Engeland toegestaan, maakt het mogelijk om bij een embryo trefzeker

en goedkoop delen van het DNA die verantwoordelijk zijn voor erfelijke aandoeningen weg te knippen en te vervangen door gezond DNA.

Baanbrekend is dat het hier om wijzigingen in de kiembaan gaat, dat wil zeggen wijzigingen die worden doorgegeven aan elke lichaamscel van het kind in wording, inclusief de cellen die weer op toekomstige generaties worden overgegeven (zaadcellen en eicellen).

Maar de kosten gaan voor de baten uit: er is uitgebreid experimenteren nodig, waarbij naar verwachting veel embryo's verbruikt zullen worden. Eind mei besloot Minister Schippers om de Embryo-wet zodanig te verruimen dat niet alleen rest-embryo's (die bij IVF overblijven) mogen worden gebruikt, maar dat er ook speciaal voor onderzoek embryo's mogen worden gecreëerd.

Dat is meer dan een voetnoot in het Nederlandse onderzoek: voor het eerst in de geschiedenis mag er menselijk leven worden gecreëerd dat maar één doel heeft: gebruikt te worden voor de wetenschap. Minister Schippers motiveerde haar besluit tot het verruimen van de Embryowet overigens niet met een verwijzing naar CRISPR/Cas9 maar voerde het verbeteren van technieken om kinderloze echtparen beter te kunnen helpen, als argument aan. Maar één en één is twee: het lijkt een kwestie van tijd voordat ook in Nederland het sein op groen gaat.

Een laatste ontwikkeling is dat de zogeheten abortuspil (die tot ruwweg acht weken in de zwangerschap een miskraam veroorzaakt) voortaan niet meer onder de Abortuswet valt maar gewoon bij de huisarts verkrijgbaar is. Schippers motiveert ook hier haar besluit met een beroep op de vrijheid van zwangere vrouwen.

Overigens zal de huisarts waarschijnlijk niet simpelweg 'op afroep' een recept uitschrijven. Maar dat deze behandeling overgaat naar de 'gewone' huisartsenpraktijk is een verder signaal dat het afbreken van ongeboren leven een normale zaak aan het worden is - inclusief het gevaar dat we ook hier het stigmatiserende spreken van 'weigerartsen' kunnen verwachten.

Erosie

Dat de motieven achter al deze wijzigingen nobel zijn, staat niet ter discussie. Het gaat om het voorkomen van lijden als gevolg van ziektes, handicaps en onvervulbare kindervensen, en om het welzijn van vrouwen bij wie een zwangerschap tot enorme stress leidt.

Dat alles zijn doelstellingen die bij de kern van het christelijk geloof horen, die de bestaansbasis voor bijna alle geïnstitutionaliseerde zorg vormen, en die ook nu nog een humane samenleving kenmerken.

Maar terwijl er over die motieven niets dan goeds is te zeggen, zit er in de nu voorgenomen verruiming een angstaanjagende constante: een gestage erosie van het besef, door de filosoof Kant zo radicaal omschreven, dat onschuldig menselijk leven nooit het kind van de rekening mag worden. Die erosie is helaas niet alleen slecht nieuws voor ongeboren leven.

Theo Boer is Universitair Docent ethiek bij de PThU te Groningen en Lindeboom hoogleraar Ethiek van de Zorg aan de TUKampen.

Voor het eerst mag er menselijk leven worden gecreëerd voor de wetenschap

bevat; anderen gingen ervan uit dat dat pas gebeurt na weken of maanden.

Toch was men het temidden van die verschillen over één ding eens: van ongeboren leven blijf je af. 'Geef een toekomstig mens dezelfde behandeling als een volgroeid mens', zei de kerkvader Tertullianus al. Dat klinkt als: 'behandel Amalia met respect: zij is de toekomstige koningin van Nederland'.